

Gazdaságpolitikai alternatíva nélkül. (1. rész)

Miért nincs? És miért nem lehet?

Idén húszéves az ún. rendszerváltás. Ezt az évfordulót a sokadik gazdasági válsággal köszönhetjük, sőt azzal, hogy a gazdaság működőképességének határára és a csőd közelébe került. A megrázkódtatások ismétlődése és erősödése is arra utal, hogy súlyos gondok vannak a gazdaságpolitikával, a kormányzás színvonalával, hozzáértésével, felismeréseivel és szemléletével, és magával a végig nem vitt rendszerváltással.

A gyakorlat nem változik

Hogy a gyakorlat hosszú idő óta nem változik, sőt helyenként rosszabbodik, abban több tényezőnek is – egymással is összefüggő, egymást erősítő – szerepe van. Ezek: 1.) a növekvő inkompetencia; 2.) egy rég túlhaladott, ám könnyen felfogható („elsajátítható”) és praktikusán alkalmazható liberális nézethez való ragaszkodás; 3.) az elfogadhatatlan gyakorlat fenntartásához fűződő hatalmi/politikai, klientúra-érdekek.

Szerepük nem csak passzív, aktív is: sokan és összehangoltan az eltérő szemléletet, tényleges alternatívát minden lehetséges módon igyekeznek kirekeszteni. Lehetőségét tagadják, létrejöttét akadályozzák, a sajtóból (tájékoztatásból) az erről folyó eszmecserét is kizárják. Vagy azt akarják alternatívának beállítani, ami nem az és így a kérdés súlytalanná válik. Ha mégis létrejönne az alternatíva és számolni kellene vele, lejáratják, a személyeket különösen, akik komplex elképzeléseikkel „zavarják” a hatalmi viszonyokat és „veszélyeztetik” kapcsolataikat.

Az ismétlődés és a rosszabbodás azt is mutatja, hogy a lakosság által hozott súlyos áldozatok, a brutális megszorító intézkedések legfeljebb a gazdaság és az ország túlélését segítik elő, bár ez sem bizonyítható. Lehet, hogy ha „ott fenn” nem hoznának intézkedést, az jobb eredményt hozna. A cégeknek ugyanis nem kellene ismét alkalmazkodniuk, ezzel nem vesztegetnének el időt és költséget. Nem is szólva azokról a negatív gazdasági következményekről, amelyek minden megszorítás kísérőjelenségei, és amelyek növelik az intézkedés társadalmi költségeit. Ha mégis meglépik, nem a válságkezelés, hanem a jövedelemátcsoportosítás lehet a fontosabb: az elit és a klientúra érdekei ezt kívánják. A kormányzat önmagával szemben nem alkalmaz megszorítást, a befolyt összegeket változatlanul könynyedén (gyakran értelmetlenül) költi (szórja) el, ha önmagáról és terjedelmes holdudvaráról van szó.

Meddig még? És ez mibe torkollik?

A válságok eközben rendre újratermelődnek, az ország leszakadása és leépülése tovább folytatódik. De meddig? És ez mibe torkollik? Elnyúló vegetálásba, vagy súlyos társadalmi megrázkódtatásba?

Mindkettőt el kellene kerülni. Ezért írtam meg gondolataimat, noha tudom, hogy brutális megszorítások után különösen nem szívesen fogadják a „főiránytól” eltérő nézeteket. A „main stream” ugyanis az örömködés, az elégedettség szokott lenni: helyesen léptünk, bátrak vagyunk, a külföld örül, a szép jövő egyre közelebb.

Különösen akkor lehet irritáló az ellenvélemény, bármilyen megalapozott is, ha még újabb és újabb hasonló lépésekre készülnek. Még inkább, ha választásokra is.

A társadalomnak, az országnak az lenne az érdeke, hogy a következő választásokon csak olyan párt juthasson be a parlamentbe, még inkább kormányra, amelyiknek olyan összefüggő és konkrét programja van, amelyik ennek az elfogadhatatlan gyakorlatnak a valós és konkrét alternatíváját jelenti. Hogy lehessen miből választani. És hogy ennek mentén és ne rögtönzések és ötletelések mentén folyják majd a kormányzás.

A mostani megszorításokról: nagyrészt teljesen értelmetlenek, viszont károsak

A mostani megszorítások átpolitizáltságuk, ideológiai töltetük (néhol demagógiájuk), fontoskodásuk miatt talán még rosszabbak, mint a már megszokottak. Túl azon, hogy nem egészen, vagy nem igazán ülnek az ideológiai érvek, e mögöttes szempontokkal igyekeznek elterelni a figyelmet az intézkedések súlyosan negatív gazdasági következményeiről, a hatásvizsgálatok hiányáról, az elit és klientúra érdekeinek képviseléséről.

És főleg arról, hogy az intézkedések nagy része a válság kezelése szempontjából teljesen felesleges, sőt káros volt. Új jelenség, hogy ezekre a lépésekre az elit és a klientúra nyomására került sor; a Magyar Tudományos Akadémia jelenlegi és volt elnökeitől mindenféle „gazdasági szakértőig” állást foglaltak az ilyen irányú megszorítások mellett. Az akadémia jelenlegi és volt elnökei (egy atomfizikus, egy agykutató és egy történész) egyaránt nyomatékosan kérték, hogy vonják meg a nyugdíjasoktól a 13. havi nyugdíjat. (Azért, hogy ne kerüljön veszélybe majd a 12. havi, a 11. havi stb.) A javaslatétel ugyanakkor sajátos koreográfiában történt. A miniszterelnök összehívta és felkérte az általa kiválasztott közszereplőket, tegyenek javaslatot neki. Aztán ők ennek alapján megindultak és – általában másokra vonatkozóan – megszorító javaslatokat tettek. A kormány hosszú ideig ellenállt a javaslatoknak, túlzásnak minősítette azokat, majd megvalósította... Ami ellen „valamilyen okból” az érdekvédelmi szervezetek sem léptek fel hatékonyan.

Az értelmetlen és káros intézkedések között mindenekelőtt az adóváltozásokra gondolok, amelyek állítólag nem is hoznak többletbevételt a költségvetés számára. Viszont ad-minisztrációs terhet jelentenek, ami csak az egyik jelentős kár.

Az átcsoportosítás „értelme” és költsége

Mivel mindkét oldalon (fogyasztás, termelés) kirívóan magasak a terhek, a járható út azok ellentétel nélküli csökkentése kellett volna, hogy legyen. Feltételezhető volt ugyanis, hogy a magas elvonási kulcsok mérséklése tömegében magasabb befizetéseket eredményezhet. A fogyasztásban például azért, mert a nagyobb forgalom és a nagyobb fizetési hajlandóság ezt eredményezi. Azért is, mert így javulna a magyar áruk belpiaci versenyképessége: kevesebben mennének a szomszéd országokba vásárolni. Javulna az idegenforgalom versenyképessége. Csökkenne a feketekereskedelem vonzereje. Mérsékelni lehetne a fuvar-költségeket. Stb. A világon különben mindenütt a kereslet ösztönzésével igyekeznek fenntartani a termelés színvonalát. Magyarország ez alól kivétel, amit azzal magyaráznak, hogy erre nincs forrás...

A logikus megoldás helyett inkább – könyvelői módon – „átcsoportosítják” a terheket. Teljesen téves elképzelés, különösen egy állítólagos piacgazdaságban, szembeállítani egymással a kínálatot a kereslettel. Holott a megszorítás állítólagos célja az egyensúly előmozdítása lenne különböző oldalak között.

Az áfa és a jövedéki adó emelésének, az üdülési csekk és az étkezési utalvány megadóztatásának, az ingatlanadónak az indoka a döntés szerint az lenne, hogy így nyílik lehetőség

a munkát terhelő szja és tb csökkentésére. Annak a sajátosan magyar „liberális” (valójában sztálinista, rákosista) szemléletnek az alapján, ami a (belföldi) fogyasztást gyanakvással kezeli, annál sokkal fontosabbnak tartja a termelést. Hogy minél zavarosabb legyen az elképzelés: a piacot ugyan (szavakban) nem becsülik le, sőt liberálisként annak szentségéről szavalnak, de a magyar piacot (és a mezőgazdaságot) lebecsülik.

Az áfa és a jövedéki adó emelése csökkenti a keresletet, ellehetetleníthet sok kis- és középvállalkozót. Az üdülési csekk megadóztatása és az áfaemelés megrendítheti a belföldi turizmust, az áfa és a jövedéki adó emelése válságba sodorja a fuvarozókat stb. Mindezt a vállalkozások érdekeire hivatkozva teszi a kormány. És felpörgeti az inflációt, ami nemcsak azért rossz, mert ezzel is távolabb kerülünk az Euró bevezetésétől, hanem, mert irracionális jövedelemátcsoportosítást okoz.

Évek óta küzdök az áfaemelés ellen, mivel pl. Matolcsy György és Járai Zsigmond véleményével szemben az áfának nemcsak adó szerepe van, hanem fontos gazdaságpolitikai eszköz is. Az Orbán-kormány idején én akadályoztam meg, hogy az élelmiszerek és az energia áfáját 12 százalékról 15 százalékra emeljék.

Ennek történetét és indokait a *Járai Zsigmond „megakadályozott adóreformja”* című anyagban adtam elő. (<http://szabadibela.hu/pdf/jarai.pdf>) Ma már e termékeknél 25 százalék az áfa, ami egészen elképesztő. Ebben az anyagban van szó arról is, miért került le a napirendről az érték alapú ingatlanadó gondolata, amit most a kormány felújított és kersztül erőltetett.

A piac és a verseny. A valóságban hol van?

A liberálisok a belföldi piac jelentőségét lebecsülik, a piac szabályozó szerepét pedig csak hivatkozásaikban értékelik nagyra, mivel egyetlen lépés nem történt évek óta a piaci viszonyok szükséges kiépítésére. Ezt az a buta szlogen szokta helyettesíteni: „A legrosszabb magáncég is jobb, mint a legjobb állami cég.” De – mint a tömegnyi példa mutatja – az állami/önkormányzati cégek és az állam (megrendelése, támogatásai, reklám- és propagandauzletei) e párt elitje és holdudvara számára is az igazán vonzó.

A magyar gazdaság láthatólag legfeljebb kvázi piacgazdaság, ahol a nem korlátozott, sőt kedvezményezett monopóliumok korlátozzák, rekesztik ki a versenyt. A természetes monopóliumok számára minden civilizált országban olyan feltételeket hoznak létre, határoznak meg, amelyek a versenyhez hasonlítható kontroll alá helyezik őket. Megakadályozzák, hogy monopolhelyzetükből adódóan gazdagodjanak, megkövetelik a hatékonyság folyamatos növelését és ennek érvényesítését – árcsökkentő tényezőként – az árak képzésében. Ha megnézzük az energiát, a postát, a vízszolgáltatást, a telefon- és a mobiltelefon-szolgáltatást, a városi közlekedést, a távfűtést stb., megállapíthatjuk, hogy ez nálunk nem érvényesül. E cégek nem valós költségeket is elszámolhatnak.

Sőt ha néha – most az áramszolgáltatásoknál – felmerül, hogy ezt vissza kellene téríteni a lakosságnak, akkor a jogtalan díjak nem a túlszámlázás jóváírására kerülnek, hanem az állam elveszi és – az áramszolgáltatók nagyvonalúságát (!) magasztalva – a krízisalapnak ajándékozza. Ha a kormány nyugodtan elkövethet törvényteleniséget, hogyan kérheti azt számon az energiaszolgáltatókon? A nem természetes monopóliumok is lényegében azt tehetnek, amit akarnak (bankok, autópálya-építők, biztosítók, hídépítők, gumigyártók, könyvterjesztők, televíziók, rádiók stb.) Szinte minden ágazatban van belőlük. Most hogy válság van, ennek árát szemérmetlenül át akarják hárítani másokra. Nem akarnak a terhekben osztozni és nem akarják a hatékonyságot növelni. Miért is tennék, amikor ők kapják az

adókedvezményeket és még támogatásokat is. Azok az állami intézmények, amelyeket a monopolhelyzettel való visszaélésre hoztak létre, nem látják le feladataikat.

Milyen piacgazdaság az, ahol az elit és a klientúra a költségvetésre és az EU-s támogatásokra „hajt” és érvényesítheti „sajátos” érdekeit. Ma már ezekről a pénzekről is tudható, hogy az EU ellenőrzése nem tudja megakadályozni nem hatékony elosztásukat. Amit továbbra is az állam végez. A nyilvánvaló összeférhetetlenségek sem zárják ki ezt a gyakorlatot.

Hogyan lehetne piacgazdaságról beszélni, ha az állam nélkül nem lehet a vállalkozóknak boldogulni: állami megrendelések, állami támogatások, állami információk nélkül. Hogyan lehet sajtószabadságról beszélni, ugyanilyen tények alapján.

Hogyan lehet vállalkozni, ha most már éven belül is változnak a szabályzók? Ha a munkaidőalap egyre kisebb része marad fenn munkára és egyre többet rabol el az időigényes ügyintézés. Bár az egyszerűbb szabályok nemcsak az ügyintézését, hanem az ellenőrzést is megkönnyítik, mégis „hódít” a bonyolultabb a „biztosabb” szemlélet. Könyvvizsgálók együtt sem tudják sokszor megfejtetni, hogyan kell valamilyen új leleményt alkalmazni. Stb.

Ne csak a piac döntsön?!

Mindezek alapján humorosnak, vagy inkább tragikomikusnak tűnik Orbán Viktor megállapítása: nem mindig a piacnak kell vezérelnie a dolgokat. Mert vajon hol vezérelné a piac? Pedig a versenynek kellene szinte mindenben az elsődleges kiválasztónak lennie. Ehelyett a kapcsolatok irányítanak és a kontraszelekció.

A klientúra sajátos szerepe

A kormányzat szerves részei a klientúrából érkezett szakértők és vállalkozásaik, akik párhuzamosan dolgoznak az apparátussal, nem ritkán az apparátus még információhoz sem jut. A kirekesztés más irányú is: más körből, legyenek akár kiváló szakértők, e jól fizető helyekre nem kerülnek be. Ami azt is jelenti, hogy értékes gondolatok, hasznot hozó elképzelések nem hasznosulhatnak. A szakértelem, a tudás, a produktum, illetve a tanácsadás tehát „nem feltétlenül fedi le” egymást. Stb.

Szakítani kellene azzal a magyar jelenséggel, ami mindig is jelen volt a politikában, de most már elképesztő méreteket öltött: a klientúra vásárlásával. Az egész ország érdekében kell eredményeket elérni, de ezt a kliensek egyre növekvő étvágya mellett és egyre nagyobb számuk mellett egyszerűen lehetetlen elérni. Ez ugyanis keresztezi azt a munkát, ami a kormány feladata lenne az ország érdekében. Céljaiban is keresztezi és túsul is ejti a kormányt ez a közeg. Mert nem engedi meg, hogy szabaduljon a rossz megoldásoktól, hogy érdemben mást tegyen. Önmaguk alá vásároltak (vásárolnak) időzített bombát – mondhatnánk. Rájuk (a kliensekre) a bajban nem számíthatnak. amíg megy a szekér, addig tirádáikkal tévesztik meg protektoraikat. És jó híreikkel.

Legalább arra kellene az oktatási (művelődési) miniszternek választ adnia (gyakran beszél a kiművelt emberfők jelentőségéről és hasznáról): miért képezik ki az egyetemen a közgazdászhallgatókat bonyolult modellek és matematikai módszerek alkalmazására és megalkotására, ha azokat nem hasznosíthatják konkrét és reális megoldások és fejlődési pályák meghatározására? Hogyan lehet a méltatásokban a könyvelői válságkezelés (a hatalmas károk ellenére még mindig) olyan korszerű és tudományos, szakmai módszer, amiről folyamatosan azt zengi a politika, a sajtó és a szakma említett része: nincs alternatívája? Nyilván persze nem áll érdekében az olyan „gazdasági szakértőknek” ilyen anyagokat ké-

szíteni, sőt azokat akadálynak tekinthetik, akiknél *az elvárható minimális feltétel*: a közgazdasági végzettség sem áll fenn. Jogászok, mérnökök, bölcsészek, mérnökök, orvosok, médiaszakon végzetek stb. lepték és lepik el a legbonyolultabb közgazdasági területet, a makrogazdaságot. A pénzügyminiszterek és gazdasági miniszterek közül többen máshonnan rándultak át, de van makrogazdasági kutatóintézeti igazgató is, aki jogász végzettségű. A közgazdasági társszakma megszerzése ad ugyan bizonyos tájékozottságot, de ez semmiképpen nem azonos a közgazdasági diplomával.

Mindehhez általában járul a reálgazdasági és nem ritkán a munkatapasztalatok hiánya. A vállalkozók bevitele a kormányzásba pedig még azzal az előnnyel sem jár, hogy vállalkozói tapasztalatokra épüljenek az intézkedések. A makrogazdasági ismeretek és áttekintés, sőt a makrogazdasági látás hiánya akkora, hogy e posztokon ezek a vélt ismeretek sem jelennek meg. De hát az is szerepet játszhat ebben, hogy a korábban gebinben vitt vállalkozás nem sok ismerettel gazdagította e „vállalkozókat”.

Az említett kör felkészültségének és aspirációjának tökéletesen megfelelnek az említett viszonyok. Amiből egyesek számára érdemtelenül sok közpénz, az ország számára óriási veszteség származik. Más, intelligensebb szemlélet és megoldások mellett sokan nem élénének meg.

Ismét a megszorítások gazdasági következményeiről

Az áfa és a jövedéki adó emelésére visszatérve: a bolsevikok tervezési rendszerét folytatja a mechanikus könyvelői felfogás, amiből következik, hogy nem érzékelik az összefüggéseket. (Ezen a '80-as években már régen túljutottunk.) Nem kérdés a számukra, hogy viszonylagosan többet fognak termelni. Az sem: hol fogják eladni? Exportálni egyre nehezebb és nem is mindenki képes erre. A belföldi piacot pedig szűkítik a fogyasztást terhelő adóemelések. Milyen helyzetbe kerülnek a zömmel a belföldi piacra termelő kis- és középvállalkozások? Mi lesz a hazai idegenforgalommal, amit egyszerre sújt az áfaemelés, az üdülési csekk megadóztatása? Annál is inkább, mert az áremelkedések és más termékek és szolgáltatások áremelkedésének jövedelemkiszorító hatása miatt amúgy is csökken az üdülésre irányuló kereslet? Milyen károkat okoznak a mezőgazdaságnak?

Az ingatlanadó gondolata mögött riasztó felkészületlenség és tájékozatlanság húzódik meg. Azt feltételezik, hogy akinek 30 millió forint feletti értékű ingatlana van, annak magas a jövedelme is. Sok ember életét nyomorítják meg ezzel az intézkedéssel. Azokét is, akik már most is attól reszketnek, hogy nem tudják tovább fizetni akár duplájára növekedett részleteiket és elveszítik házaikat, lakásaikat. Különösen, ha az állásaikat már elveszítették, vagy a jövőben ettől tarthatnak. A munkanélkülieket is megadóztatják: az áfaemelés órájuk is vonatkozik.

A feltételek szigorításával sok családtól elveszik a gyest és a gyedet, pedig tudni kellene, hogy riasztó a demográfiai helyzet, nincs elég bölcsődei hely és főleg nincs álláshely. Ekkora munkanélküliségben növelik a munkaerő kínálatot.

A megszorítások fő vesztesei a nyugdíjasok, akiket szinte minden érint és elveszítették 13. havi nyugdíjukat is. Mindezt a közteherviselés elvének ürügyén. Vannak persze közöttük kiváló helyzetben levők is, akik nem érzik meg a megszorításokat. Elképesztő, hogy Boross Péter és Medgyessy Péter nettó 1, 5 millió forint nyugdíjat kap, ahogy gondolom, a volt köztársasági elnökök is. (Nekik házat is szoktak ajándékozni.) Elvették a 13. havi bért a közalkalmazottaktól és a köztisztviselőktől, ezt is a közteherviselés jegyében. Eközben a bírák továbbra is megkapják és elfogadják (!), mert a törvény módosításához náluk 2/3 kell.

Ezek a lépések roppant károkat okoznak a nyugdíjasoknak és a közalkalmazottaknak, de az országnak is. Sokan kerülnek ezzel nyomorúságos, elfogadhatatlan, lehetetlen helyzetbe. És megalázó helyzetbe, ha érinti őket az ingatlanadó. Ingatlanját ugyanis örökségként nem hagyhatja teher nélkül utódaira. Mert az ingatlanadót évről évre bejegyzik a tulajdoni lapra.

Az országot is érik komoly károk. A legdrágább módszer ugyanis a közalkalmazottakon és a nyugdíjasokon való spórolás. Külső piacok bővülésére nem számíthatunk, a belső még fontosabbá válik. Itt viszont tudatosan elvonják a kereslet egy részét, hozzájárulnak ahhoz, hogy a pénzügyi válság reálgazdasági válsággá alakuljon át. Sőt recessziós spirált indíthatnak el. Főleg olyan területekre koncentrálódva, amelyek fogyasztásukban az átlagosnál nagyobb részt foglalnak el.

A legitimáció

A kialakult helyzettel és az előbbi intézkedésekkel – politikai károk is érik a kormányt. Nem véletlen, hogy minimálisra csökkent a kormány és a kormánypárt lakossági támogatottsága. Sőt úgy tűnik, mintha minél jobban veszíteni akarna a kormánypárt a választásokon. Vagy ekkora az inkompetencia? Ezt az érzetet erősíti az irritáló sikerpropaganda és a sikerek sulykolása.

A megítélés rosszabb, mint az elsődleges adatokból látszik. És mivel a lakosság zöme nem lát alternatívát, nem érzi azt, hogy más meg tudja oldani a helyzetet, hátat fordít a politikának. A Fidesz az EP-választásokon elért 56 százalékból szédítő legitimitásra következtet. Azt állítja, hogy legitimitása alapján csak ő képes kivezetni az országot a válságból. Szó nem esik ugyanakkor arról, hogy milyen intézkedésekkel érne ezt el? A kormányképességet tehát nem esetleges reális elképzeléseivel, hanem állítólagos támogatottságával illusztrálja.

De mit is ér ez az 56 százalék? (Mármint azon kívül, hogy Schmitt Pál alelnöki posztot kapott az EP-ben.) Tekintettel arra, hogy a választásra jogosultak 65 százaléka távol maradt, a választásra jogosultaknak még 20 százaléka sem szavazott a Fidesz-re. Tehát sem alternatíva, sem elégséges legitimitás. Az MSZP 19 százaléka pedig mindössze 6, 6 százalékot ér. Mármint a hivatkozott adatok alapján.

Az előzmények: egy túlélő teória

Egy liberális tétel szerint¹ már évtizedek óta az a baj Magyarországon, hogy túl jól élnek az emberek (mármint a nép), túl sokat fogyasztanak. (Eszerint a szocializmus is azért bukott meg, mert ezt a túlfogyasztást nem igazította ki.) Pedig micsoda források lennének ebben, amit mind másra lehetne felhasználni! A fogyasztás csökkentéséből felszabaduló árualapokat exportálni lehetne, a bérek és a nyugdíjak, az egészségügyi ellátás, oktatás stb. „megtakarításai” a vállalkozók terheit csökkentenék. Az emberek gondoskodjanak magukról, az állam kevesebbet költene rájuk, és kevesebb adóra és járulékra lenne szükség.

De nem lett! Ez is rávilágít e naiv gondolkodás egyoldalúságára és leegyszerűsítettségére. De arra is, hogy semmi kapcsolata nincs e spekulációnak a valósággal, a konkrétumokkal, a reálgazdasággal. De még az állami gazdaságpolitika szerepével sincs az „elit” tisztában.

A teória sok más tekintetben is kártékony. A Fordulat és reform alkotói általában ma is a lakossági fogyasztásban, az életszínvonal „túlzott” emelkedésében, a „pazarlóan” igénybevett egészségügyi szolgáltatásokban, az államilag garantált nyugdíjban és annak „túlzott”

¹ Fordulat és reform, 1987. Lengyel László, Csillag István jogászok, Antal László, Bokros Lajos, Matolcsy György közgazdászok.

emelésében stb. látják a gazdasági problémákat. Ez azt is jelenti, hogy lebecsülik, lenézik polgártársaikat és a társadalmi szolidaritás elvét. Szembeállítják a társadalom csoportjait, ebben a feszültség-halmazban a munkanélküli, nyomorgó emberben ingyenélőt, élősdit látnak és láttatnak. Nincs sokkal jobb véleményük a nyugdíjasokról sem. E munka sajnos nem maradt meg tudományos eszmefuttatásnak, ideológiai alapvetéssé, dogmává vált. És egy technika, a könyvelői válságkezelés (ld. alább) alapjává. A művet megjelenésének 20. évfordulóján a rendszerváltás alampüvéként, előfutáraként és előidézőjeként méltatták.

A mai ellenzék fő ereje, a Fidesz sem tud (még mindig!) kitörni ebből a „logikából”. Új egyezséget sürget már régóta: változó tartalommal. Legutóbb az állam által eltartottak és a munkát végzők között. Az előbbieket tartoznak nyilván a nyugdíjasok, akik éveken át fizettek nyugdíjjárulékot és a munkanélküliek, akikről nem tételezhetjük fel, hogy ne akarnának dolgozni.

Ha a kormány elismeri, hogy válság van, azt hisztérikusan teszi, amiből szükségszerűen következnek az át nem gondolt, kapkodó, ad hoc jellegű intézkedések. (Ld. Bokros csomag.) A hisztériát a kormány kihasználja: e légkörben könnyen el tudja fogadtatni intézkedéseit, ami nem alapos munkára csábíthatja. Az pedig, aki vitatja az intézkedéseket, közellenséggé válik. Jobb esetben csak butává és/vagy felelőtlené.

Ebben az ún. szolgasajtónak kulcsszerepe van. Még azt is megmondja, ki a jó közgazdász (akinek nevét ők gyakran emlegetik), kinek számít a véleménye, dönt arról, milyen nézetek kerülhetnek és milyen formában a nyilvánosság elé. Propagandást folytat és öncenzúrát végez. Ma alig van esélye annak, hogy alternatíva e sajtóban megjelenjen és különösen, hogy ott azzal érdemben és a szükséges ideig foglalkozzanak.

Tájékoztatásukban a könyvelői válságkezelés primitív módszerét (mely a gazdaságot nem egészként és rendszerként kezeli, ahol folyamatok és kölcsönös összefüggések vannak, hanem könyvelési tételek halmazaként, ahol az egyik oldal megváltoztatása ugyanolyan változást kellene, hogy eredményezzen, természetesen nem eredményez!), nos ezt a módszert kiáltották ki és kiáltják ki még ma is tudományosnak, szakmainak, korszerűnek! (Ld. Békesi László, Kupa Mihály, Vértes András stb. sűrű szerepléseit a médiában.)

A teóriának az előzőeken kívül más következményei is vannak. Lényegében felmenti a kormányt a válságért való felelősség alól. Sajátos szimbiózisban élnek egymással: ha éppen nincs megszorítás, e teoretikusok figyelmeztetik a kormányt: túl sokat költ. De ha kitör a válság, nem a múlttal foglalkoznak, hanem a receptet ajánlják: megszorítani kell. Most sajátos a helyzet, hiszen a 2006 óta zajló megszorításokat folytatják (szigorítják). Nem is akárhogyan: nemrég még túl akarták teljesíteni a konvergenciaprogram előírását! Közben pedig állandóan hallani: kell a reform. Nem számít: mibe került ez a „reform” eddig is.

Kétségtelen, hogy a Fidesz reális programot, ami hihető alternatívája lenne a kormányzati gyakorlatnak, nem dolgozott ki és valószínűleg nem is képes erre. Az uralkodó nézetnek ugyanis eleve nem lehet olyan alternatívája, ami szemléletében és „kínálatának” realitásában nem más. A vágyak felsorolása akkor sem program és nem lehet alternatíva, ha a vágyak nagyrészt helyesek. És attól nem kezelem a gazdaságot egészként és rendszerként, ha általánosságokat mondok róla. Egy ilyen program összeállításához nyilván minimum fantázia és kreativitás lenne szükséges és sok konkrét, személyes, gyakorlati tapasztalat a gazdaságban, az élet ismerete; ilyen személyt nem látni a Fidesz környékén. Szólamokat viszont lehet hallani, de ez nem program. Tapasztalhatóan arra sincsenek átfogó elképzeléseik: honnan takarítanának.

A Fidesz hatalomba készül, de bizonyára nem készül világmegváltásra. Arra fognak hivatkozni, olyan helyzetbe hozta a Gyurcsány-kormány, majd a Bajnai-kormány az országot, hogy fordulatra évekig nem is gondolhatnak. Mindenképpen folytatódnak a (szerintem

bizonyíthatóan) feleslegesen és ártalmas megszorítások Az első („a közös”) évben gyorsan fog nőni az államháztartási hiány: az elődökre mutogatva elszaladnak a kiadások. (Ld. pl. a Postabank konszolidálásának elképesztő költségei.) És ahogy korábban is láthattuk: egy bizonyos „közeli” körnek fennmaradnak a támogatások, pénzosztogatási jelleggel is.

(Még mindig) nincs más megoldás?

Néhány hónapja az egyik rádióban a műsorvezető egy teljes délutánt annak szentelt, hogy le kell nyelnie a lakosságnak megszorításokat. Azt sulykolta: nincs más megoldás. Csak a kisemberektől lehet közvetlenül elvenni pénzt, mert ők sokan vannak. És ugye jól jött a jólét az elmúlt években? Akkor miért nem tiltakozott, amikor nőtt a nyugdíja, emelkedett a bére? Érzékelhette, hogy nincs rá fedezet. Hát ennek most kell megfizetni az árát! Különben a parlament és a kormány tett lépéseket arra, hogy önmagán is kezdje a megszorításokat. És nem lehet elkerülni a megszorításokat az egészségügyben, oktatásban stb., mert másként még tragikusabb lenne a következmény.

Megszorításokkal természetesen legfeljebb és rossz hatáskokkal, rengeteg veszteséggel túlélni lehet, de nem lehet kiutat találni e helyzetből, emelkedő pályára vinni a gazdaságot. Ehhez összefüggő rendszerként kell megszervezni azt, át kell alakítani a gazdaságirányítást, be kell fejezni a piaci viszonyok kiépítését, meg kell határozni a kitérés pontokat és a lehetséges húzóágazatokat, át kell alakítani az adórendszert stb. Nem egymás után kell megoldani a problémákat, hanem a nagyobb hozam érdekében valamennyi lényeges kérdéssel egyidejűleg kell foglalkozni, úgy, hogy egyik megoldás segítse a másikat. Véletlenül sem keresztezzék egymást a törekvések.

Alternatíva kell(ene)!

A folyamatok, a lehetőségek, a források összehangolásával nagyobb eredményt lehet elérni és a gazdaságot más pályára állítani, ahol az önszabályozás már nagyobb szerephez juthat. Mindez a nagyobb hatékonyság érdekében történik, ami értelemszerűen magában foglalja az erőforrásokkal való racionális gazdálkodás elősegítését (kikényszerítését). Hogy mindez miként oldható meg ez, azt nagy vonalakban az alternatív gazdaságpolitikában fejtettem ki.

Egy ilyen programnak meg kell határoznia azt is, melyek legyenek a húzóágazatok és miért. Ki kell dolgozni, hogy ha pl. a mezőgazdaság legyen az egyik húzóágazat, amit minden adottsága és a megoldható egyéb feladatok tömege indokol (foglalkoztatottság, vidékfejlesztés, idegenforgalom, export, komparatív előnyök kihasználása stb.), mivel lehet előmozdítani. Tehát ehhez milyen feltételek, körülmények szükségesek, és ezekből mit tud az állam megteremteni. Milyen legyen az adórendszer, a földpolitika, a külföldiek földtulajdonszerzési lehetősége stb., hogy e hatás a legjobb legyen? Hogyan lehet elkerülni a rossz minőségű termékek beáramlását, és ezzel megóvni a belföldi piacot? Milyen marketinggel lehet betörni fontos piacokra? Hogyan lehet elérni azt, hogy a magyar lakosság alacsony élelmiszerfogyasztása legalább a '70-es évek színvonalára nőjön? Stb. Ezeket a kérdéseket nemcsak meg kell válaszolni, hanem a válaszokat összhangba is kell hozni.

A foglalkoztatottság szükséges növelését összhangba kell hozni a kívánatos gazdasági szerkezettel és az adórendszerrel, járulékrendszerrel. Az utóbbit a nyugdíj- és egészségügyi rendszerrel. Hasonlóan komoly összehangolást tételez fel a lakosság egészségügyi állapotának javítása, ami az egészségügy állapotán kívül az élelmiszerek, a táplálkozás minősége, a mezőgazdaság, a környezet, az életmód stb. összehangolását igényli.

Ilyen programra a kormányfő és a kormány megalapozottabb működése érdekében is szükség van. Hogy a szükséges összefüggések birtokában véletlenül sem hozzon csapkodó

és különösen nem ellentmondó intézkedéseket. Ezeknek ugyanis komoly áruk, költségük van, tulajdonképpen értelmetlenek.

Egy ilyen program összeállításánál a felesleges, káros fékek is feltárulnak. Minden párt valamilyen adóreformnak nevezett elképzeléssel kampányol. Megoldásaikról – a reálgazdaság ismerete nélkül – azt állítják, hogy attól gyorsul a gazdaság növekedése. Egyúttal már mindegyik parlamenti párt hajlik arra, van, amelyik ezt határozattan állítja, hogy adóreformot csak az állami kiadások csökkentése mellett lehet végrehajtani. De senki nem vizsgálta a kérdést egy összefüggő program viszonyai között. A kérdésre, merthogy ez kérdés, csak a konkrét körülményektől függően lehet válaszolni. Mert lehet, hogy az adócsökkentés felpörgeti a gazdasági növekedést és ezen keresztül legalább a korábbi adótömeget szedik be. Erre Magyarországon is volt példa. Lehet, hogy nem jár ilyen hatással, de szerintem inkább azt kellene körbejárni, mikor következne be egy ilyen negatív változat.

Budapest, 2009. július 26.

Dr. Szabadi Béla

Forrás: honlap

<http://szabadibela.hu/>

(folytatjuk)

A következő részben:

Az alternatíva reménytelensége